

Zasady formacji stałej duchowieństwa

1. Wyzwania czasów, w których żyjemy, wymagają od nas prezbiterów zaangażowania duszpasterskiego i ustawicznej, trwającej przez całe życie troski o osobiste uświęcenie. To zaangażowanie duszpasterskie i uświęcenie wymagają jednak stałej formacji kapłańskiej, uważanej za jedno z najdelikatniejszych i najważniejszych zadań.

2a. Zwrócił na to uwagę **Ojciec Święty Jan Paweł II** w przemówieniu do biskupów polskich, wygłoszonym z okazji wizyty *ad limina Apostolorum* w 1998 roku. „Oprócz formacji do kapłaństwa wielkie znaczenie posiada stała formacja kapłanów zarówno diecezjalnych, jak i zakonnych, o czym mówi obszernie Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*. Kładę wam bardzo na sercu, abyście w duchu miłości pasterskiej i wielkiej odpowiedzialności za przyszłość posługi kapłańskiej mieli zawsze na uwadze tę sprawę. Niech miłość i troska pobudzają was do opracowania i realizowania programu stałej formacji duchowej, intelektualnej i duszpasterskiej kapłanów ze wszystkimi jej aspektami. Zachęcajcie ich, aby sami dbali o własną formację stałą, którą powinni podejmować zawsze, to znaczy w każdym okresie życia, niezależnie od uwarunkowań, w jakich się znajdują, a także od funkcji, jakie pełnią w Kościele. Jest to poważna i nieustanna praca, która ma na celu pomóc kapłanom, aby stawali się coraz pełniej i dojrzalej ludźmi wiary i świętości”.

2b. Natomiast z okazji jubileuszu swoich święceń kapłańskich Ojciec Święty pisał: „Dzisiejszy świat woła o kapłanów świętych! Tylko kapłan święty może stać się w dzisiejszym, coraz bardziej zsekularyzowanym świecie przejrzystym świadkiem Chrystusa i Jego Ewangelii. Tylko w ten sposób kapłan może stawać się dla ludzi przewodnikiem i nauczycielem na drodze do świętości, a ludzie – zwłaszcza młodzi – na takiego przewodnika czekają”.

2c. Doniosłość formacji stałej kapłanów wyakcentował także **Ojciec Święty Benedykt XVI** w przemówieniu do biskupów polskich, podczas wizyty *ad limina Apostolorum*, dnia 3 grudnia 2005 roku: „Wiem, że w diecezjach polskich przykładą się do niej dużą wagę. Organizowane są kursy, dni skupienia, rekolekcje i inne spotkania, podczas których księża mogą dzielić się swoimi problemami i sukcesami duszpasterskimi, umacniając się nawzajem w wierze i pasterskim zapale. Proszę, aby ta praktyka była kontynuowana”.

3. Uzasadnienie formacji stałej prezbiterów

Jak wynika z powyższych wypowiedzi stała troska o naszą kapłańską formację jest istotnym i koniecznym elementem – misji zleconej nam przez Chrystusa. Jesteśmy więc zarówno wspólnie, jak i każdy z osobna odpowiedzialni za formację stałą. Troska o formację stałą motywowana jest racjami: - **teologicznymi, pastoralnymi**

i ogólnoludzkimi.

3a. Z teologicznego punktu widzenia, formacja stała pomaga kapłanowi realizować swoje powołanie w duchu i na wzór Jezusa Chrystusa, Dobrego Pasterza. Zmierza do tego, by kapłan był człowiekiem wiary i stawał się nim coraz bardziej, świadom, że jest w Kościele sługą Chrystusa i szafarzem tajemnic Bożych, głosicielem słowa Bożego i przewodnikiem wspólnoty wierzących.

W konsekwentnym wypełnianiu zobowiązań wypływających z sakramentu święceń nieodzowna jest postawa nieustannego nawracania się. Ma ona wprowadzać porządek w relacje kapłana z Bogiem, z samym sobą, z ludźmi i ze światem stworzonym.

3b. Pastoralnym uzasadnieniem troski o formację stałą są wyzwania nowej ewangelizacji. Nie przyniesie ona oczekiwanych owoców bez przekonania i entuzjazmu prezbiterów, którzy są pierwszymi i najbardziej cennymi współpracownikami biskupów. Orędzie o zbawieniu powinno być głoszone z miłością oraz przekonującą siłą. W obliczu trudnych problemów społecznych i kulturowych współczesności zachodzi zatem pilna konieczność pogłębionego przemyślenia kapłańskiego stylu życia i priorytetów pracy duszpasterskiej.

W obliczu współczesnych wyzwań potrzebni są duchowni z wyrazistą świadomością swego powołania. Zwróćmy uwagę, że wierni świeccy im bardziej odkrywają swoją chrześcijańską tożsamość, i angażują się w działania apostolskie, tym silniej jest przez nich odczuwana potrzeba dobrze przygotowanych i świętych księży.

3c. Również przesłanki czysto ludzkie przemawiają za prowadzeniem formacji stałej. Jest ona pomocą w dążeniu do dojrzałości. Jest ona także wymogiem posługi kapłańskiej, nawet jeśli bierze się pod uwagę tylko jej naturę ogólną, wspólną także innym funkcjom wykonywanym w społeczeństwie i zawodom. Nie ma bowiem obecnie dziedziny zawodowej, w której sprawne i odpowiadające potrzebom czasu wykonywanie obowiązków nie wymagałoby nieustannego doskonalenia umiejętności.

Rzetelnej pracy formacyjnej domaga się od nas, świadomość zagrożeń, kryzysów i naszych słabości. Do czujności wobec zagrożeń tożsamości kapłańskiej wezwał nas **papież Benedykt XVI** w swoim pierwszym przemówieniu do rzymskiego prezbiterium: „Zjawiska, które doprowadziły do powstania «duchowej pustyni», wciąż istnieją, gnębią ludzkość naszych czasów, a w konsekwencji zagrażają także Kościołowi żyjącemu pośród tej ludzkości. Jakże się nie obawiać, że mogą one okazać się niebezpieczne także w życiu kapłanów? Konieczne jest zatem powracanie wciąż na nowo do korzeni naszego kapłaństwa.”

4. Odpowiedzialni za formację stałą.

4a. Pierwszym i głównym odpowiedzialnym za własną formację jest każdy z nas. Każdy kapłan, bowiem zobowiązany jest do stawania się coraz bardziej autentycznym człowiekiem, mądrym nauczycielem wartości ewangelicznych i pokornym ojcem

duchownym; do nieulegania rutynie, lenistwu, letniości czy zamykaniu się na troski duchowe i materialne ludzi powierzonych naszej pieczy duszpasterskiej.

4b. Na biskupach, jako pasterzach Kościoła spoczywa niezbywalny obowiązek inspirowania i wspomagania prezbiterów w wysiłkach podejmowanych w ramach formacji stałej. Spotkania formacyjne z biskupem i współbraćmi w kapłaństwie przyczyniają się do umacniania ducha jedności, pomagają w kształtowaniu świadomości bycia członkiem prezbiterium Kościoła lokalnego i umacniają odpowiedzialność za jego wspólnotę.

To Biskup ustala struktury formacji stałej. Powołuje również zespół osób wspierających go w prowadzeniu tego dzieła w diecezji z udziałem wikariusza biskupiego lub delegata biskupa do spraw stałej formacji, diecezjalnej rady programowej ds. stałej formacji, diecezjalnego ojca duchownego i dekanalnych ojców duchownych.

5. Jakie dziedziny obejmuje formacja stała?

Należy pamiętać, że formacja stała spełnia się przez ciągłą aktualizację charyzmatu kapłańskiego. Jest ona z natury procesem trwającym przez całe nasze życie. Nigdy nie może być uważana za zakończoną – ani ze strony Kościoła, który ją poleca, ani ze strony kapłana, który ją podejmuje. Winna ona być pełna i wewnętrznie spójna, czyli obejmująca wszystkie wymiary osobowości kapłańskiej: **a). wymiar ludzki, b). wymiar duchowy, c). wymiar intelektualny i d). wymiar pastoralny.**

5 a. Bez odpowiedniej formacji *ludzkiej* cała formacja kapłańska byłaby pozbawiona swego niezbędnego fundamentu. Ten rodzaj formacji dotyczy pogłębiania kultury osobistej, właściwego przeżywania celibatu i samotności, przyjaźni, godnego spędzania czasu wolnego, właściwych relacji i współpracy z laikiem, wrażliwości na cierpienia bliźnich i umiejętności kapłańskiego życia wspólnotowego.

5 b. W formacji *duchowej* powinno się akcentować przede wszystkim współzależność między osobistym odniesieniem do Chrystusa a sprawowaną posługą duszpasterską. Należy stanowczo i zdecydowanie odrzucić wszelki dualizm występujący między duchowością a sprawowanym urzędem, dualizm będący podstawowym źródłem kryzysów.

5 c. Z odnową duchową winien integralnie łączyć się rozwój *intelektualny*. Wyrazem realizacji tego postulatu są programy spotkań formacyjnych, zawierające obydwa elementy: duchowy (konferencja ascetyczna, adoracja, sakrament pokuty, modlitwa brewiarzowa, Eucharystia) i intelektualny (zajęcia teologiczno-pastoralne połączone z dyskusją, pracą w grupach itp.).

5 d. Całościowo rozumiana formacja stała winna mieć charakter *pastoralny*. Rozwój

prezbitera w wymiarze ludzkim, duchowym i intelektualnym jest wyrazem i miarą tego, co nazywa się „miłością pasterską”. Formacja stała, odnawiająca miłość pasterską, decyduje o jakości odnowy życia w Kościele. **Mówił o tym Jan Paweł II** do polskich prezbiterów: „Całe nasze kapłaństwo od pierwszych do ostatnich chwil życia jest poczęte z tej miłości - z niej się rodzi i z niej rośnie. Nie dopuście nigdy do tego, aby ta miłość obumarła. Podtrzymujcie ją wszystkimi siłami, gdy zdaje się przygasać. Służcie! Służba jest zasadniczym wyrazem tej miłości, którą Chrystus nas umiłował (...). Ludzie czekają wszędzie na kapłańskie świadectwo tej służby. Nie tylko na obszarach - wciąż jeszcze rozległych – parafii wiejskich, rolniczych. Ale i na tych – coraz liczniejszych – obszarach polskich miast, osiedli pracowniczych, skupisk inteligenckich, wszędzie.”

6. Metody i środki służące formacji stałej.

Rzetelnie prowadzona formacja stała powinna mieć **charakter systematyczny**, a nie doraźny. Dlatego domaga się ona określonych i przemyślanych struktur, środków i programów.

Wydaje się, że otwierając się na nowe metody nie należy rezygnować z korzystania ze sprawdzonych, *tradycyjnych* środków formacji stałej. Są nimi w szczególności - konferencje dekanalne, - rejonowe, - dziekańskie i katechetyczne; - kursy duszpasterskie; - sympozja; - egzaminy wikariuszowskie i proboszczowskie; - rekolekcje kapłańskie; - dni skupienia (rejonowe, dekanalne); - uroczystości święceń diakonatu i prezbiteratu; - przyjeżdżanie i uczestniczenie w rocznicach i jubileuszach kapłańskich, - pielgrzymkach. Ważną rolę w tym względzie spełniają **organizacje i stowarzyszenia kapłańskie**, takie jak Unia Apostolska Kleru, Unia Kapłanów Chrystusa Sługi.

Upowszechniają się *nowe* formy i zwyczaje, takie jak ośrodki kształcenia teologiczno-pastoralnego; określone miejsca spowiedzi kapłanów na terenie diecezji, dające możliwość stałego kierownictwa duchowego; wielkoczwartkowe odnawianie przyrzeczeń kapłańskich wobec swojego biskupa i wraz z nim; organizowane w terminie ustalonym przez biskupa Dni Modlitw o Uświęcenie Kapłanów; domy formacyjne dla duchowieństwa; jednodniowe lub dłuższe spotkania formacyjne prezbiterów, odbywane w grupach wiekowych; spotkania formacyjne księży proboszczów, których współpracownikami są neoprezbiterzy; spotkania dekanalnych ojców duchownych; studium dla kapłanów mających objąć urząd proboszcza.

7. Instytucje służące stałej formacji w Polsce

Mówiąc o formacji stałej warto pamiętać o działalności Komisji Duchowieństwa Episkopatu Polski, w ramach której funkcjonują trzy sekcje: Rektorów Wyższych Seminariów Duchownych, diecezjalnych i zakonnych, Ojców Duchownych Wyższych Seminariów Duchownych, a także Sekcja Stałej Formacji Kapłańskiej, skupiająca delegatów biskupich ds. stałej formacji duchowieństwa w polskich diecezjach. Tradycją stały się coroczne sympozja dla księży rekolekjonistów, ojców duchownych

i spowiedników kapłańskich, odbywane na Jasnej Górze. Znaczącą rolę odgrywa Centrum Formacji Duchowej księży salwatorianów, zwłaszcza Szkoła Formatorów, oraz nowopowstała Szkoła dla Spowiedników w Krakowie, prowadzona przez ojców kapucynów.

Cenny wkład w formację polskiego duchowieństwa wnoszą **periodyki formacyjne**: «Pastores», «Życie duchowe», «Zeszyty Formacji Duchowej», «Ateneum Kapłańskie», «Homo Dei», «Dobry Pasterz», «Notitiae», «Formatio Permanens», «Psychologia i formacja». Powinny się one znaleźć wśród stałych lektur prezbitera jako pomoc dla jego osobistej formacji.

Kapłanom zagubionym, uzależnionym, pozostającym w stanie różnorodnych kryzysów, służą pomocą ośrodki odnowy duchowej, diecezjalne i ponad diecezjalne. Wypracowywane są też w diecezjach różne formy troski o współbraci, którzy porzucili posługę kapłańską.

Wymienione struktury, formy, środki, programy i zwyczaje zmierzają do osobistego pogłębienia nawiązanej w święceniach więzi z Chrystusem. Szczere realizowanie formacji permanentnej pozwala uniknąć wewnętrznego wypalenia, przesadnego angażowania się w działania zastępcze, izolacji od braci i wiernych, rutyny oraz uzdalnia do podjęcia wyzwania, które niesie współczesność.

8. Misyjny i powołaniowy wymiar formacji permanentnej

Kapłaństwo, którego jesteśmy uczestnikami, ze swej natury posiada wymiar *misyjny*, dlatego w duchowej przestrzeni formacji stałej nie może zabraknąć naszej szczerzej i gorliwej troski o misję katolickie. Nie możemy pozostawać obojętni na te obszary świata, gdzie brak jest kapłanów, a ludy są oddalone od światła Ewangelii. Stałe zaangażowanie o pogłębianie duchowości kapłańskiej zobowiązuje nas w sumieniu do zgodnego z Bożym oczekiwaniem aktywnego, osobistego otwierania się na potrzeby innych Kościołów lokalnych, cierpiących na brak powołań, gdzie nie może być sprawowana Eucharystia i inne sakramenty święte. Zobowiązuje także do wspierania całym sercem – materialnie i duchowo, przez żarliwą modlitwę osobistą i wspólnotową oraz przez ofiarę – udających się na krańce świata misjonarzy.

W duchowej przestrzeni formacji stałej nie może zabraknąć naszej szczerzej i gorliwej troski o nowe powołania do służby Bożej w Kościele, zwłaszcza do służby kapłańskiej. Jej wyrazem będzie nie tylko modlitwa do *Pana żniwa*, lecz także odpowiedzialnie prowadzona w parafii praca z młodzieżą i liturgiczną służbą ołtarza.

Formacja stała winna wpływać ożywiająco nie tylko na prezbiterium Kościoła lokalnego, ale także na cały proces formacji seminaryjnej, a nawet powinna być ukazywana w procesie dydaktycznym i wychowawczym w seminariach jako jej szczyt. Dlatego coraz wyraźniej integruje się w Polsce wychowanie seminaryjne z formacją permanentną, kładąc nacisk na jedność i ciągłość powołania

kapłańskiego: *powołanie do kapłaństwa* staje się, po przyjęciu sakramentu święceń przez prezbitera, *powołaniem w kapłaństwie*.

Należy jednak pamiętać, że najlepsze nawet metody formacji nie zastąpią: codziennego i pobożnego sprawowanie Eucharystii, gorliwego odprawiania Liturgii Godzin, codziennych osobistych spotkań z Jezusem w Najświętszym Sakramencie, codziennej medytacji, częstego przystępowanie do sakramentu pokuty i pojednania, korzystania z kierownictwa duchowego, rzetelnego rachunku sumienia, odprawiania rekolekcji i dni skupienia, studium dokumentów Urzędu Nauczycielskiego i zdrowej literatury teologicznej, uważnego obserwowania znaków czasu i refleksję nad nimi, a także wiernego przestrzegania dyscypliny kościelnej oraz gorliwej troski o komunie i przyjaźń kapłańską.

Formacja stała duchowieństwa rzadko przynosi szybkie rezultaty i wymierne owoce. Zazwyczaj dopiero po latach wytrwałej, systematycznej i dobrze zaprogramowanej formacji można dostrzec jej skutki w dynamizmie pastoralnym prezbiterium, świadomego odpowiedzialności za Kościół lokalny i jakość swojej posługi.

9. Formacja stała kapłanów diecezji kieleckiej

Biorąc pod uwagę przedstawione wyżej wymagania i zasady dotyczące formacji permanentnej kapłanów można stwierdzić, że są one realizowane w Kościele Kieleckim. Do podstawowych form należą: - rekolekcje kapłańskie organizowane w Centrum Dialogu w Skorzeszycach (3 serie), - rekolekcje kapłańskie w Stowarzyszeniu Życia Apostolskiego *Koinonija św. Pawła* czy wreszcie od tego roku rekolekcje w Domu Pielgrzyma przy klasztorze sióstr Norbertanek w Imbramowicach a także Ośrodek Rekolekcyjny „Wyspa” koło Buska Zdroju kierowany przez ks. Witolda Świądra. (Można przemyśleć jedną serię rekolekcyjną w Wyższym Seminarium Duchownym w Kielcach). Ponadto kapłani uczestniczą w diecezjalnych i w ponaddiecezjalnych ćwiczeniach rekolekcyjne dla duszpasterzy (np. pielgrzymek, młodzieży, strażaków itd.) Kapłani mogą również brać udział w rekolekcjach organizowanych w innych diecezjach. Ważną inicjatywę formacyjną stanowią dni skupienia: - dekanalne (comiesięczne) i regionalne (2 razy w roku, przed adwentem i przed wielkim postem). Kapłani naszej diecezji uczestniczą ponadto: w Diecezjalnym Dniu Kapłańskim (Święto Chrystusa Najwyższego Kapłana, 19 maja 2016, czwartek) i w Diecezjalnej Pielgrzymce Kapłanów do jednego z sanktuariów (w tym roku do Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Kielcach, 15 października 2016 r.). Udziałem bardzo wielu prezbiterów naszej diecezji cieszą się: - wielkoczwartkowa Msza Krzyżma świętego połączona z odnowieniem przyrzeczeń kapłańskich; - Msza święceń kapłańskich czy też - święceń diakonatu. W całość formacji kapłanów naszej diecezji wpisują się ponadto: - spotkania dekanalnych ojców duchownych ale również: - spotkania księży dziekanów; - konferencje rejonowe i konferencje katechetyczne.

Nie ulega wątpliwości, że formacja permanentna adresowana do wszystkich kapłańskich grup wiekowych w sposób szczególny adresowana jest do prezbiterów

najmłodszych. To im (jeszcze w tym roku) poświęcone są dwie sesje spotkań wiosenna i jesienna. Każda z nich w czasie piątkowo sobotnich spotkań gromadzi 4 grupy prezbiterów. I grupa to roczniki 1-5 roku kapłaństwa. II grupa to roczniki 6-10 roku kapłaństwa. III – grupa to roczniki XI-XV roku kapłaństwa wreszcie IV – grupa to roczniki XVI-XX roku kapłaństwa. Zagadnienia realizowane w tym roku to: 1). Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży i kwestie duszpasterskie z nim związane; 2). Sakrament pokuty w życiu i posłudze kapłana.

Od przyszłego roku pragniemy zreorganizować strukturę podnoszenia kwalifikacji intelektualnych, duchowych i duszpasterskich tej grupy wiekowej. Kapłani od 1 – 15 roku kapłaństwa podzieleni na 3 grupy zjeżdżać się będą jeden raz w roku. Spotkanie rozpoczynać się będzie w czwartek a kończyć się będzie w sobotę. Pięcioletni cykl spotkań pierwszej grupy (1-5 lat kapłaństwa) kończyć się będzie egzaminem wikariuszowskim. Całość formacji kończyć się będzie egzaminem proboszczowskim. Ta forma permanentnego podnoszenia kwalifikacji kapłańskich ze względu na kształt formalny zbliżona do podobnych realizowanych choćby wśród nauczycieli pozwoli księżom łatwiej uzyskać zwolnienie z zajęć szkolnych, wpisać udział w konferencji do własnego dorobku zawodowego a być może nawet występować o zwrot kosztów.